A. P. Carolo de Aquino . Ex dono
Em.mi Card.lis Caroli Barberini

Digitized by Google

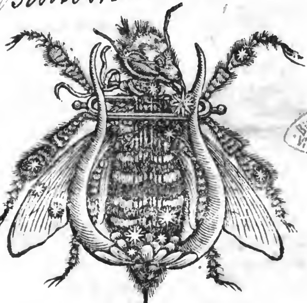
Digitized by Google

OCTAVII PANTAGATHI VITA

AVCTORE

IO: BAPTISTA RVFO.

Bibliothecae Secr Coll. Romani S. J.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ROMAE, Typis Vareſij. MDCLVII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

EMINENT.MO ET REVEREND.MO

PRINCIPI

FRANCISCO

BARBERINO

S.R.E. CARD. VICECANCELLARIO.

QVANTVM illud eſt, doctrinas excoluiſſe ad faſtigium & admirationem, Artes exercuiſſe ad exemplar & miraculum! Attamen ſi vitio caderent, ſi infortunio interirent, fieri poſſet, vt ſubinde reuocarentur, aliquando reſtituerentur, ſuffectis alijs inuentoribus, nouis ingenijs & ſublimibus prolatis & redditis. Cum enim Naturæ curæ ſit, humano generi conſulere, illud in dies propagando, & continua ſucceſsione ad ſæcula traducendo, & plurimum virtutis, plurimum beneficentiæ ſemper mater eadem fe-

BIBLIOTECA ROMANA

rax & fœcunda retineat, certum eſt, cum iĳ ipſi, qui nobis animi monumenta, manuum opificia ſtruxerunt reliqueruntque, humanæ conditionis fuerint, poſt illos, alios pares ſubſtituturam; nec ſineret quærere quod perdidiſſemus, non lamentis fatigare ſortem, non votis repoſcere amiſſa. Hac Magiſtra ſcientias edocti Maiores noſtri, iĳſdem informarentur poſteri. Bono igitur aptoque ſubſidio nobis prouiſum eſt, ſi Artes ingenuæ, ſi ſeruiles deperderentur omnino, in commune noſtrum vires reparante, & vices ſuas diuerſis fœtibus referente Natura. Singulorum longe diſpar ratio, ideoque minus optabilis. Non eius, non vllius intereſt ſeruare, aut ſeponere quempiam. Abſumuntur homines quotidie quà acerba, quà tempeſtiua morte, tolluntur à cœtu, ab amicis, extrahuntur à Magiſtratibus, & his diebus miſerrimè exitiali morbo ingruente deuorantur irritis vbique ſuorum lacrymis: nec eſt amplius, qui eumdem reducat, iterum addicat, actionibus, dictis moribus, inſtitutis vnà pereuntibus. Obliuio omnia occupat, auum obſcurat. Nullum remedium apud nos, apud futu-

ros mortalitas cuiuſque opperitur. Ita ſingillatim definimus, in vniuerſum manemus, & duramus. Homini cauetur, Petrus *deſpicitur*. Sola Hiſtoria *illud ipſum, quod* Natura *generatim operatur in ſortem humanam, operatur in vnoquoque noſtrum, reficiendo nos, donandoque perpetuitate effigie actibus eoſdem vt viuentes ſpiranteſque. Annales demonſtrant, quales fuimus, dant videndos perinde ac viximus. Prudenter expetiti labores ad aliorum, & propriam famam! Immortales ſtudiorum calami, qui nos cum maioribus componitis, qui abſentes aduocatis, vultum vocem redintegratis, qui* Bella, Regna, Reges, *& præterita omnia reportatis ſub oculos. Quid igitur ſi tantopere omnes capiat amor, ſi deſiderium delectet legendi ſcrutandiue res geſtas, & imperitum etiam ſcriptorem in manibus verſari appetamus, vt anteactorum ſcenam venemur & conſequamur?* Certe *qui hoc intelligit & amat, fouet quacunque huc pertinent. Verum ſi quiſquam hodie, Tu Eminentiſsime* Princeps *ille es*. Non *enim ſolum* Latinorum *& noſtratium, ſed* Græcorum *&*

 ex-

exterorum codices tua celebri adſeruas Bibliotheca, & quæ nos latẽt, luce & publico iure donas. Hac *ſpe* Octauij Pantagathi *Vitam Tibi trado conſignoque, Viri ſummorum ingeniorum teſtimonijs illuſtris. Non in alium ſui temporis ita conſpirant & coniurant, quàm in eum ad vnum omnes laudibus, ſed (ſi nõ pro meritis) inſigniter certè exornatas explet animum; at ipſe negligens ſui, nihil vigiliarum nobis reliquit, & penè eius memoria intercideret, niſi diuiſus, ac diſperſus inter plures extaret, ex quibus collectum hic apponimus. Iam mihi non eſt precibus laborandum, vt libenter excipias, fruſtra onerarem benignitatem tuam.* Cau*ſam iuuat genius comparandi retinendique monumenta litteratorum & educendi litteratos ipſos: & iamdiu didicimus ope & auxilio tuo vitam ijs redijſſe, ſibique ſuperſtites ſpirare cum ſcriptis ſuis, numquam in poſterum fama deſituros, quæ ſi alijs nominibus, hoc vno amabilior ſuauiorque ſupererit Tibi quatenus in precio ius faſque memoriarum.*

VI-

VITA OCTAVII PANTAGATHI.

HOMINVM is error, & fallacia eſt, vt vnuſquiſque ſibi bona cuncta velit, felicitatem plenam præſumat, commoda omnia induat. At nimirum res ſecus accidit; vel nunquam, vel rarò compos votorum quis inuenitur, & pro beneficio plerumque pœna exigitur, malo precio miſeriarum ſæpe emitur proſperitas: Quantum tollimur, tantundem premimur. Amat lares ſuos ciuis, ſed vrgetur paupertate: diues fœnore abundat, æmulatione tabeſcit: decori ac dignitati inuidet, ignotus, deſitus, procul à faſtu, & à Magiſtratu: bellis mari terraque exercetur dubius victoriæ, & anxius Princeps. Octauius Pantagathus, de cuius vita, & moribus ſcribimus, adeo nactus ſublime, & ere-

erectum ingenium, vt nemo profana, & ſacra, nemo tempora, origines, & inſtituta rerum, immo & ſcientiæ altiora tractare aptius, explicare felicius potuerit: nihil tamen ſcriptis exceptum ad noſtras manus permiſit, nihil ad noſtram diem pertulit; licet ad finem quædam produxerit, alia tantum inchoauerit. Paſſim ei triumphus gloriæ decernitur, laborum fructus non videmus. Inops in alieno recipitur, qui refundere vbertatem, qui copiam præſtare ſolitus erat. Ornamentis, & veſte caret, qui alijs ſuppeditarat. Doctrinas deſpondit, nuſquam fœtus educit parens: Præter leges, præter naturam etiam, in ſinu dum filios nutrit, ſunt qui ſine mancipatione ſibi adoptent. Sic ſortem humanam expertus, infelicitatem tolerat, qui felix: infœcunditatem ſortitur, qui fœcundus. Manet tamen apud ſui æui ſcriptores, celebraturque, ſed nomine tenus: parum accurata poſteritatis ſuperior ætas præter laudes eius nihil meminit; Nos vt potuimus reuocantes memoriam, hic Tibi damus amice Lector. Si ex

ſtylo

ſtylo minus probabitur, ea cauſſa certè placebit, quod cum videatur optimum, quod multum deſideratur, quod diu exquiritur, hic ipſe iamdiu expoſcitur.

Octauius Bagattus primò, Pacatus mox & Pantagathus, clarus patria, maioribus obſcurus, naſcitur Brixiæ, nobili Italię in Cenomannis Vrbe: pueritiam & adoleſcentiam pietate, ac bonis moribus, vel ex eo laudabiliter excoluit, quod cum per ætatem licuit Fratrum Seruorum Beatæ Mariæ Virginis inſtituto in Sancti Alexandri eius Ordinis Templo adſcribi voluit, dato ad experimentum conſtantiæ tyrocinio. Inde Lutetiam Pariſiorum, alteras Athenas, confirmata iam ætate ad Philoſophiæ, & Theologiæ ponenda rudimenta conceſſit. Incertum ſponte ſua an conſilio, vel iuſſu Præſidum Religionis, quibus curæ eſt æſtimare, & promouere Iuuenum ingenia, vt imbuta bonis artibus in vtilitatem, & vſum cedant. Exploratum certè eſt Octauij indolem vehementi deſiderio, quo nec difficilioribus, nec obſcurioribus retar-

daba-

dabatur (vnde plures diligentiam minuunt, operam frangunt) appetiiſſe egreſſura modum, & auiditate occupaſſe inopportuna, quo ad ætatẽ. Multis iam tunc inſtructus auctuſque documentis latij ſermonis erat non apud Pomponium Letum Romæ, vt quidam ſuſpicati ſunt ex inſcriptione libelli de Magiſtratibus eiuſdem ad quemdam M. Pantagathum, cum Pomponius ſeculum quartum ſupra decimum non ſuperauerit, & tunc Octauius admodum puer erat, ſed apud doctos Magiſtros conijcere par eſt. Igniculi virtutum, & ſemina nobis indita à natura, inſtructoris arte excitantur, & commouentur, & Brixianus tractus ferax eſt Virorum, eloquentia & doctrina Clariſſimorum. facerem igitur Præceptorem humanarum litterarum Fauſtinum Ciuicum, vel Ioannem Brittanicum, vtrumque Brixianum, & doctiſſimum, & temporis, quo Octauius erat erudiendus, & propior vero ad mouerem eum, & adſcriberem Brittannico: is enim tunc præcipuus, & maximæ exiſtimationis ob commentarios in præ-

cla-

clariſſimos Poëtarũ, Ouidium, Perſium, & Statium; & quia in obſeruationibus linguæ Latinæ mirificè addictus habebatur. Sed Pariſijs Collegij Sorbonici Auditor in primis fuit, vtriſque ſatis congruum, ſatis aptum accidit, præceptoribus optimis, capax genius ſubditur. In hac ſede, & litteraria officina ſemper ſollicitus, ne ſibi tempus elaberetur, anxior, & intenſior agere, diſcere à ſolidioribus, ſequi doctiores, alios percontari, quibuſdam dubitationes anteponere, in aduerſaria multa referre, vnde inſignia Doctoratus Iuriſprudentiæ, & Theologiæ promeritus, & conſequutus, Magiſter mox declaratur, & vbi olim diſcipulus ea fama Theologiam docuit, qua facilitate didicerat. Hoc temporis non minus ornamenti ſibi comparauit ex neceſſitudine, & alloquijs eorum, qui omnem vim, & aciem ingenij in veteres Scriptores conferentes, eloquentiam, et artificium rimantur, ſignatis diligenter cuiuſque characteribus, dictionibus, moribus, inſtitutis: eoque plenus, & diues cognitionis euaſit, vt natum

tum cum ijs, quos legerat, indiſtinctè reputares; tam eos apte inſpiciebat, examinabatque. Nec vero Chriſtianos Auctores Octauius ſeorſim habuit, immò verò peculiari delectu ac nexu copulauit, quo facultates inuicem coniunguntur, & inter ſe iuuantur, ac Græci ſermonis etiam gnarus, Palliatorum ſapientum volumina indiſcretim cum noſtris retinuit. Studium litterarum, amorem artium liberalium, vbi ea altius ſe abſcondunt ac celant, ſemper ſibi Gallia auocauit, & in primis fouit Lutetia, tunc præcipue ſummis Capitibus Budæo, Scaligero Patre, Turnebo, Conano, alijſque, quorum ad exemplum properat iuuentus, & conformat ſe animus: cumque Pariſios confluat quidquid egregij per prouinciam ſpargitur, non dubitarim Octauium hinc omne decus doctrinarum deduxiſſe, & ad nos adſportaſſe. Sed nihil ſtimulabat magis pectus, nihil exagitabat acrius, quam commendatus fama, fortunaque ciuis ſuus Ioannes Franciſcus Quinzanus, qui in eadem Vrbe Rector, & Princeps Gymnaſij

ele-

electus, dein FRANCISCI REGIS ſtudiorum ductor, omnium peritiſſimus audiebat, vel aſtrorum cæleſtium conſideratione, vel metricæ, & Poëſeos. Magna æmulatio hinc ei exorta, magna contentio ad profectum & imitationem. Interim obuerſante animo Italiam, & reputante natale ſolum, paullatim ſenſit ſe auelli à Gallia, reuocarique in patriam ab affectu omnibus communi, nulli non honeſto. Iam virtutis fama, quæ de ipſo percrebuerat, anteit reditum, atque vix iter remenſum, pars in eum officij ſalutare, alij benemerendi ſtudio ſpem offerre, intimus quiſque ſollicitari, ne moram interponeret ad capeſſendos honores. Cunctantem tamdem, & diu aſpernantem Ioannis Saluiati Cardinalis Florentini auctoritas & dignitas peruicerunt, animumque modeſtum, quietis, ac ſecreti cupidum ſuperarunt, in familiam, & clientelam Octauio adſcito. Sororis Leonis X. filius erat Saluiatus, natalibus æque, ac laude prudentiæ, virtutis amore, ſtudiorum amœnitate celebris: facilis inde conciliatio beneuolen-

uolen-

uolentiæ erga Octauium; ideo inter præcipuos, & caros apud ſe adlegit, & in rebus dubijs, ac difficilibus in dies magis eo vtebatur. Impoſitus iamtum Reipublicæ Florentinæ Dux & caput præſederat Alexander Medices. Aegre id ferens Saluiatus, ne ſub ſpecie retinendæ, vel conciliandæ pacis, munia & vim Senatus ad ſe trahendo, turbas maiores conciret, communi malo exitioque, auctor ei, ac ſuaſor acceſſerat, vt in ordinem redactus quietem potius domi ſuæ toleret; *Facilius* (dicebat) *priuata moderatione, ac prudentia mores compones, diſsidia ſedabis. Egregius ciuis ſi libertatem, qua noſtra Reſpublica creuit, bodieque conſtat, arripies. ſed tentabis fortaſſe, & inuades, num ſinent, qui honeſta probant, qui eumdem conatum ſecreto meditantur? Graues ſumus alijs, ſi pares, ſi æquales. Velint ne igitur arbitrium noſtrum, aut nutum ad moderandas fortunas, ad continenda capita?* Eiuſdem ſententiæ Nicolaus Rodulphius Cardinalis & ipſe Florentinus, nepoſque itidem ex ſorore Leonis X. familia & meritis conſpicuus, patriæ liber-

libertati, qua cohortationibus, qua argumentis fauens: *Manendo* (aiebat) *intra domeſticos lares patriam conſilijs ſubleuando, tutioris & honeſtioris ciuis eſſe partes. deductam tot annis, bellis & internecionibus coalitam libertatem quis credat ciues noſtros vita, & ſanguine, non defenſuros? Omnes pariter hanc vim à natura, dominationem arcendi ab ipſis incunabulis docemur. An non eſt à parentibus, & à patria quidquid retinemus? reddendum igitur in ſummo eorum diſcrimine. Non opes, non vis argenti, aut auri, non Vita eſt huic debito par, & quodcumque irrogatur, precium gloriæ eſt.* Ita Cardinales ex humana conſideratione conſilia ac ſtudia dirigentes, res patriæ definiebant formabantque. Fatum interim res eaſdem arcanis ſuis aliter vrgens & expendens, præparabat faſtigium, & potentiam inſtruebat potiori & ſecuriori beneficio pacis & tranquillitatis. Recepti moris eſt, clientes, & contubernium Præpotentum omne non tam conſenſu ſequi Dominum, quam etiam ſi poſſis, ſenſu, & voce exprimere: Octauius verò vt ſenten-

ten-

tentiam ſuam daret, homo a dominatione & faſtu alienus, ſecuritatem & quietem laudans & expetens, ſimilia protulerat; *Ne certa ac firmata aliquando poſthabendo, lubrica & incerta imprudens appeteret*. Turbata ex his omnis ſpei & fortunæ eius alea, accipientibus ijs, qui Alexandrum ſumma rei potiri, ſtudijs & factione optabant, ab Octauij ore & conſilijs Saluiatum,& ob neceſſitudinis vinculum etiam Rodulphium pendere. Inde odia in eum & machinamenta, quibus prohibitus ei fuit dignitatum aditus, & locus augendi commoda. Sed non vtique ab animis Cardinalium omnino cecidit. Virtus quatenus etiam oppugnationibus obnoxia ſit, non diù tamen iacet: nam experimento & fide in dies validiore Octauij, & veritate etiam conniſu ſuo prodente ſe, ingenuitas eius tandem patuit, innotuitque ipſi Saluiato, qui, vt omnem ſuſpicionem amoueret alieni erga eum animi, eo declarauit beneficio, quod cum quæreretur Abbas Marianenſis in Sicilia, eius opera in demortui locum Octauius ſuffectus

ctus eſt. Sed non eſt hic mihi reticendum, extare quædam acta, quæ nullius quidem prolatæ ſententiæ meminerint, verum quia noluit Saluiato ſuadere, vt depoſita huius negotij prouincia, ſibi ac ſuis curis vacaret, non minus Alexandri quam etiam poſtmodum Coſmi, quem ex eadem conſtantia idem Cardinalis detrahere conabatur, indignationem incurriſſe, eorumque fautorum odium prouocaſſe, qui eo acrius inſectantur, quo miniſtri fortunarum videri volunt, idque alicui animi vitio factum fuiſſe, vt diſturbatus ab honoribus diu aduerſam ſortem tolerauerit. Vtcumque res ſe habuerit, ſuperatis æſtibus non ſuo ingenio, quo non vtebatur niſi ad bonum & ſalutem, ſed modeſtia & patientia declaratus Abbas, non veſte & amictu Religionis dehinc inceſſit, at conceſſo tunc more, Clericorum conſuetudine vſus, occaſione nouæ Dignationis. Aperuit is dies aliud vitæ genus, in quo tamen, nec reprehenſione nec moderatione opus. Luxus, pompa, oſtentatio, ſuperflua aberant, oblectamen-

tum & deliciæ, vel lectiones, vel amicorum congreſſus, ac in ipſa præſertim Cardinalis domo, contubernales Lilius Gregorius Giraldus, Io: Baptiſta Pigna, Madius, &, dum Florentiæ moraretur, Petrus Victorius, quibus cum diſputationes linguæ Latinæ, & Græcæ, diſquiſitiones Philoſophicæ, Poëticæ, diſſertationes humanarum diuinarumque rerum in medium proponebantur. In hac Cardinalis clientela, ſtudiorum vigilijs lætus, patrocinio destituitur, Saluiato morte ſublato ſub annum milleſimum quingenteſimum quinquageſimum tertium, cuius obitu vtpote amantiſſimi & humaniſſimi Patroni vehementer conflictatur. Innotuit is mœror Venetijs Paullo Manutio, qui ad hoc ei datis litteris conſolatus eſt. Ante aliquot annos exceſſus Saluiati, Epiſtola Petri Victorij ad familiares Ciceronis, Benedicto Accolto Cardinali, Ferrariæ, Octauium addicit aſſignatque. Hic Cardinalis Aretinus patria, prudentia & litterarum nomine præcipuus, fortaſſe illuc diuerterat, vel negotij ſui cauſſa, vel Saluia-

ti,

ti, aut ab eo datus ad explendum deſiderium amici & familiaris ſui, vt mos eſt ſummorum Virorum, officijs & beneuolentia certare. At luctu, & orbitate grauatus Romæ conducta domo, ſuppellectili honeſta, cenſu ex Sicilia aliquandiu vixit, ſpectabilis ob eamdem exercitationem virtutum, & morum integritatem procul à turbis, procul à negotijs, à potentum liminibus, niſi ſtatis temporibus ad redimendam contumaciam ab obſequio & reuerentia pertractus; donec Religioni, & obedientiæ tandem redditur. Edicente enim Paulo Quarto Pontifice, ne amplius vagi & diuiſi agerent, qui legibus & inſtitutis initiati tenerentur, dicto parens, dimiſſa ſtatim libertate, ſepſit ſe clauſtro S. Mariæ in Via, eoque ſeceſſu adeo delectatus, numquam ſatiatus, vt raroinde pedem extraxerit. Non alias magis eius vultus in iucunditatem, animus in gaudium iuit. Vidiſſes apud eum dimenſa tempora, partitum diem, aſſignatis horis vnicuique rei, diſpoſitis actionibus, diſtinctis humanis ſacriſque negotijs, ſilen-

tio loqui, ſolitudine meditari, ſecula reuocare, tempora conciliare, ſectas Philoſophorum ſtabilire, opiniones examinare, dicta expendere, nihil vitæ ſuæ perire. Per hæc veſtigia ſtudia reuoluendo, ad incepta quondam, eadem redibant referebantque ſe, luſtratis Scriptoribus, remenſa Bibliotheca. Quorumdam etiam commentarij in Gymnaſio Romano ferunt iuuentutem ab Octauio publice excultam, & per aliquot annos ibi profeſſum, ſed vt id receptum vulgo eſt, ita non mihi conceſſum Pontifice Leone X. an Clemente VII. operam præſtiterit, in qua certe expetenda vel ipſi etiam Pontifices multum laboris, nobilitas multum vtilitatis, eo ſollicitiores reponere, quo difficile erat eloquentia, & eruditione parem ſufficere prȩmio vel delectu. Verum in tam diuturna tractatione ſtudiorum, in tam longa doctrinarum exercitatione & facilitate illud vnum, quod omnes ſummopere concupiſcunt, manſuram nempè famam nouo exemplo, & parum admiſſo, mirum quantum neglexerit. Nihil enim vmquam edidit,

dit, nihil in lucem emiſit. Eripuit nobis ſui gloriam, Patriæ, et Religioni ſplendorem detraxit, fortaſſe non ſine offenſione, & iniuria iuſtitiæ, quæ amicis, & ciuibus, immo & generi humano noſtrorum laborum emolumentum, & vigiliarum impertiri admoneret nos. deſidiam non crediderim, quæ identidem obrepit, inertiam non appellauerim, quæ ab animis ingenuis exulat: reputauerim potius modeſtiam vel contemptum ſui, quibus par non eſt cuiuſuis conſilium, etiam eorum, qui ſapere videntur. Verum nec culpa ſtatim eſt damnandus is, qui ſcripſit, ſi non vulgauerit; qui lucubrauit, ſi non ediderit. Certum eſt Octauium multarum rerum commentarios elaboraſſe, multa variarum rerum digeſſiſſe, alia quamplurima de ſuo excogitaſſe, quæ ſi minus publici iuris facta ſint, operarum incuria, exſcriptorum negligentia, temporum calamitate impedita, ſæpe fallunt auctorem, ſæpiſſime eundem perpoliendi ratio & ſtudium, quod doctiſſimus quiſque dum auget, ſibi minuit glo-

B 3 riam,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

riam, cæteris vtilitatem. Nominatur inter alia præſertim eius operum Hiſtoria Eccleſiaſtica, ſeries ſeu Catalogus temporum, quam Chronologiam vocant, ſignatis Imperatoribus, Regibus, Concilijs, Pontificibus. Hiſtoriarum folia, ſiue fragmenta apud Cæſarem Baronium mox Cardinalem aſportata narrat Octauius Roſcius ex ipſius voce, vt erat homo candidus, et veritatis amator, qui inſuper manu Pantagathi aſſeruit, et aſpicienda obtulit. Notitias verò rerum Romanarum, & Antiquitatum ad manus Onuphrij Panuinij perueniſſe vulgi fama eſt, & Roſcij opinio. Nuper ex Bibliotheca Vaticana humaniſſimus vir Lucas Holſtenius ingenio excultus ſuper omnes, et diligentia commendatus in exquirenda potiſſimum omnis æui antiquitate, quaſdam ſchedas variarum rerum, et obſeruationes conceptas tantum, non expolitas tractandas, et euoluendas D. Carolo Morono, mihique conſignauit. Multa alia notata et ſcripta domique coaceruatim habita, et poſt mortem erepta, et diſperſa aſſerunt etiam nunc

Pa-

Patres ſui Ordinis, quæ in manibus imperitorum contempta vt vilia, & neglecta fuerunt, vel in poteſtate Eruditorum alijs ſuppoſita iniquo iure Patrem mentiuntur. Sed paſſim apud Criticos apparet acre inprimis eius ingenium, perſpicax iudicium in emendatione, & interpunctione Ciceronis, Cæſaris, Liuij, & aliquot Poëtarum: nam plurimas huiuſmodi ei acceptas ferunt. Onuphrius ea ingenuitate tam aperto animo, vt non paginas, non libros, ſed vniuerſam doctrinam, refundat, & redonet. Ac licet Hieronymus Mercurialis Medicorum probatiſſimus, dum explicat Thermas Vitruuij in exercitationibus Gymnaſticis, *doctiſsimū ſanctiſſimumq;* appellet, & Iuſtus Lipſius Eruditorū ſcientiſſimus in Plauti verbis *virum Magnum, & altum, qui eſſe doctus eligeret, quam videri*; plenius, cęteris Paullus Manutius & pauciſſimis implet nos, deliberat ſe: *Octauius* (inquit) *Varro eſt noſtri tēporis*. Hæc digna æſtimatio eius virtutum, liberet diligentiam inquiſitionis meritorum, conſoletur deſideriū memoriæ & recordationis. Satis iam

deſignatum habemus,& abunde repræſentatum nouimus. Effoetus poſtremum longo ſenio, & valetudine imbecilli, properæ mortis admonitus eadem hilaritate exuit mortalitatem, quà diu retinuerat: Supremis ſuis Chriſto Domino, & Beatæ Virgini Mariæ ſub qua militauerat ſe ritè commendans commune debitum placide exoluit, datis ante multis diebus hæredibus Auguſtino, & Io: Antonio Ricciardis. Romæ vita functus apud S.Mariam in Via, ibidem conditur addito Elogio marmore expreſſo, quod in Porticibus interioris Domus ob nouam Templi conſtructionem translatum hodie videmus.

Tert. Kalend. Auguſti anni Milleſimi quadringenteſimi nonageſimi quarti Alexandro VI. Summo Pontifice Octauij Natalis dies fuit; Mortis XIV. Kal. Ianuarij ſexageſimi ſeptimi ſuperioris ſæculi. Vixit ergo annos tres & ſeptuaginta, menſes quattuor, dies viginti: Adoleſcens Bagatti cognomen gentis ſuæ retinuit, verum cum nihil ei ad guſtum, nihil ad aures reſponderet, immo eo etiam offenſus, reie-

reiecit cum exprobratione tamquam ludicræ rei vocabulum, ſumpſitque aliud Pacati ſuauioris, an ſibi aptioris notæ, non diſcreuerim. Gulielmus Sirletus Cardinalis, M. Antonius Muretus, Paullus Manutius ex condicto Pantagathum ſignificatione nobiliori vocitarunt; & aſſenſu, ore, ſcriptis paſſim vulgus poſtea agnouit, & probauit. Inſuper Agnomen ex humanitate accepit, quod alij ex deuictis Populis vel Prouincijs, & PATER nuncupatus, hoc tantum nomine per Vrbem denotatus, & creditus eſt vnus Octauius: tantæ enim comitatis & affabilitatis ad conciliandos, & deliniendos animos erat, vt in eo ſedem habere has virtutes credideris. excipiebat illos, alios alliciebat, omnibus ſe profundebat, dum in vtilitatem, nihil ſibi retinebat vel docendo, vel conſulendo. Sub tempora Paulli Quarti ſumma prudentum iudicia, meruit, quibus Cardinalem futurum promittebant, & fortaſſe Pontifex, voto, & deſtinatione non alienus, vnde æſtimatio Vrbis, rumor aulæ. Aequales habuit eundem

Gu-

Guglielmum Sirletum Cardinalem, Antonium Auguſtinum, Paullum Manutium, Carolum Sigonium, Onuphrium Panuinium, Fuluium Vrſinum, Baſilium Zanchum, M. Antonium Flaminium, Benedictum Aegium, Gabrielem Faërnum, Latinum Latinium, Hieronymum Mercurialem maiora lumina eius ſæculi, in quorum omnium ſcriptis reperire eſt, memoriam Octauij, eoque magis de eorum iudicijs æſtimandum, quo ſummi viri non inſeruiebant auribus in ſpem mercandæ laudis, cum enim nihil in publicum committere ſolitus, virtuti proferebat ſententiam ſuam. Si delectat corporis habitum nouiſſe, ex effigie quam vſq; Brixia Eminentiſſimi FRANCISCI CARDINALIS BARBERINI auctoritas conquiſiuit, cognoſces: facies non rotunda, non oblonga, non gracilis, ſed bene compoſita: Statura procera, non tamen indecens, carne ſubalbus, oculis ſubniger, ſemper eum bonum, & doctum præſumeres. Vir Magnus comparatione aliorum ſui æui, quia nempe alter So-

cra-

crates voce promſit, ore iuuit; noſtrâ minor: non enim habemus quidpiam quod nobis repræſentetur, aut proponatur, atqui manſuris poſteritas fruitur. Cæteroqui tradetur eius gloria reputantibus, omnia non vni aduenire.

FINIS.

Digitized by Google

D. O. M.

F. OCTAVIO. PACATO. BRIXIENSI

SODALITATI S. SERVOR. OBS. SODALI

VIRO. ANTIQVAE. PROBITATIS

TANTIQ. ERGA. OMNES. OFFICII

VT. VNVS. IN. VRBE

PATRIS. COGNOMINE. COLERETVR

AVGVSTINVS. ET IO. ANT. RICCIARDI

HAEREDES. EX. TEST

AVVNCVLO. BENEMERENTI

P

VIX. AN. LXXIII. M. IIII. D. XX

OBIIT. AN. SAL. MDLXVII

XIIII. CAL. IAN